

Skógrækt í landi Fagranes í Öxnadal

Hörgársveit

Ákvörðun um matsskyldu

1 INNGANGUR

Þann 14. október 2020 barst Skipulagsstofnun tilkynning frá Brynleifi Siglaugssyni, f.h. Hornsteins ehf. um fyrirhugaða skógrækt í landi Fagranes í Öxnadal, Hörgársveit, samkvæmt 6. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum, sbr. lið 1.06 í 1. viðauka laganna.

Skipulagsstofnun leitaði umsagna Hörgársveitar, Heilbrigðiseftirlits Norðurlands eystra, Minjastofnunar Íslands, Náttúrufræðistofnunar Íslands, Skógræktarinnar og Umhverfisstofnunar.

2 GÖGN LÖGÐ FRAM

Tilkynning til Skipulagsstofnunar: Skógrækt í landi Fagranes í Öxnadal.

Umsagnir um tilkynninguna bárust frá:

- Hörgársveit með tölvupósti dags. 5. nóvember 2020,
- Heilbrigðiseftirliti Norðurlands eystra með tölvupósti dags. 30. nóvember 2020,
- Landsnet hf. með tölvupósti dags. 26. október 2020,
- Minjastofnun Íslands með tölvupósti dags. 30. október 2020,
- Náttúrufræðistofnun Íslands með tölvupósti dags. 3. nóvember 2020,
- Skógræktinni með tölvupósti dags. 30. nóvember 2020,
- Umhverfisstofnun með tölvupósti dags. 3. nóvember 2020.

Frekari upplýsingar bárust frá framkvæmdaraðila með tölvupósti þann 2. og 30. nóvember 2020.

3 FYRIRHUGUÐ FRAMKVÆMD

Fyrirhuguð framkvæmd felst í skógrækt á 74 ha innan jarðarinnar Fagranes sem er austan megin í Öxnadal milli bæjanna Geirhildagarða og Glöppu og er um 1.170 ha og að stærstum hluta fjalllendi. Engin búskapur hefur verið á jörðinni síðan hún fór í eyði árið 1945. Fyrirhuguð skógræktarsvæði er frá um 280 m.y.s upp í 390 m.y.s. Lagt verður upp með að ræktunin falli sem best að landslagi, jaðrar verða óreglulegir, misþéttir og misháir með eyðum og mismunandi trjátegundum. Gróðursett verði í 62 ha eða um 80-90% svæðisins. Ekki verður gróðursett í svæði umhverfis fornminjar, mýrlendi, svæði undir raflinum og svæði sem af öðrum sökum koma ekki til greina til skógræktar. Skógræktarsvæðið er á fjarsvæði vatnsverndar Hörgársveitar.

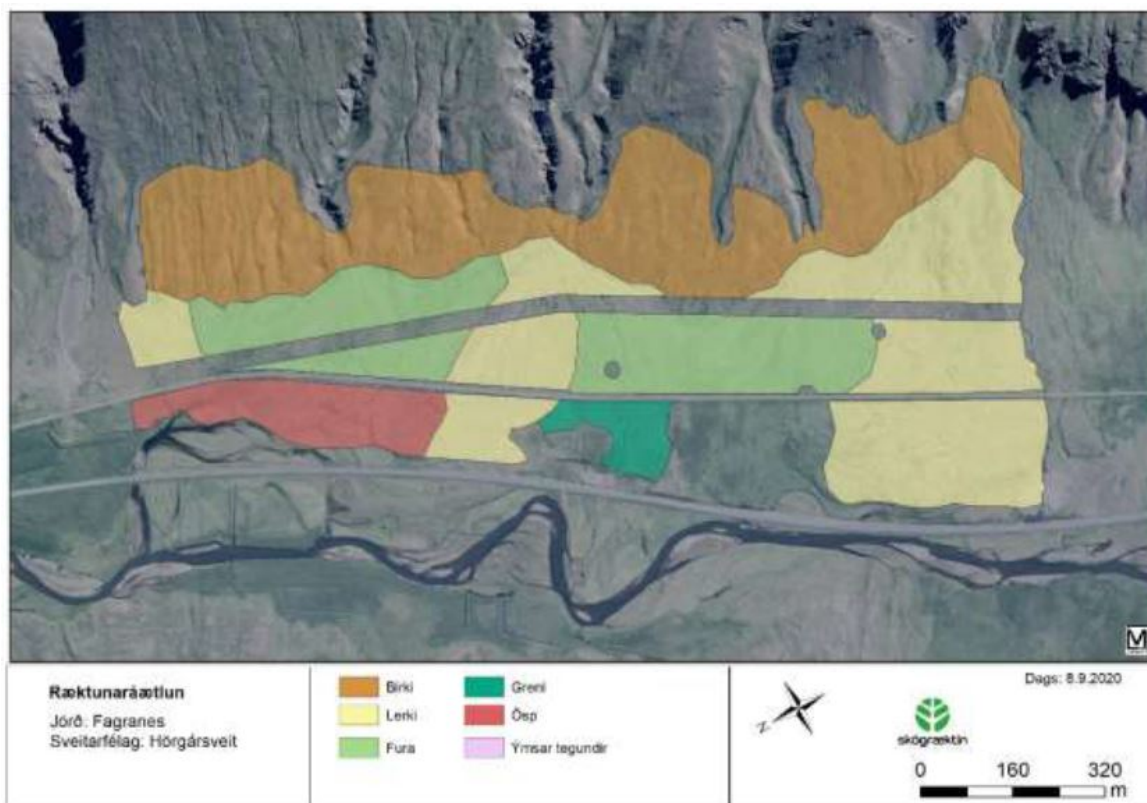
Meginmarkmið verkefnisins er að rækta fjölnytjaskóg. Skóg sem mun binda kolefni, jafna vatnsbúskap og auka frjósemi jarðvegs og skila af sér viðarnytjum.

Gróðursetning

Gert er ráð fyrir að gróðursetja um 143.000 plöntur í um 62 ha af 74 ha skógræktarsvæði og má reikna með að gróðursetningartími verði um 10 ár. Skógarumhirða hefst þegar skógurinn er á

aldrinum 20-60 ára, og er þá helst um grisjanir að ræða. Tegundasamsetning verður nokkuð fjölbreytt eftir því sem landgæði leyfa. Í rýrasta landið er gert ráð fyrir að gróðursetja aðallega lerki en birki þar sem frjósemi landsins leyfir. Gert er ráð fyrir stafafuru í mólendi og graslendi um miðbik svæðisins og ösp og greni í frjósamasta landið neðar. Jarðvinnsla verður þar með þeim hætti að sverðinum er ýtt til hliðar í grunnnum rásum á um 20 ha svæði.

Mynd. Drög að ræktunaráætlun. Litir sýna þá tegund sem mest fer af á hvert svæði.

4 UMHVERFISÁHRIF

Hér er fjallað um umhverfisáhrif framkvæmdarinnar eins og þeim er lýst í framlögðum gögnum framkvæmdaraðila og umsögnum umsagnaraðila.

Í umsögn Hörgársveitar kemur fram að kynntar fyrirætlanir um skógrækt í landi Fagraness samrýmist markmiðum aðalskipulags sveitarfélagsins en bendir á að þar sem svæðið liggur að öðrum skógræktarsvæðum er heildarumfang skógræktar á svæðinu komið langt umfram þá 200 ha sem eru til viðmiðunar varðandi tilkynningaskyldu framkvæmar til ákvörðunar um matsskyldu.

Landslag og ásýnd

Fram kemur í greinargerð framkvæmdaraðila að lögð verður áhersla á að láta skóginn falla vel að landslagi og verður það gert með því að láta línur í landslagi ráða útmörkum skógarins og milli tegunda innan hans. Fyrirhuguð skógrækt er að mestu á láglandi frá Þjóðvegi 1 og teygir sig mishátt upp í fjallsrætur. Í efri mörkum skógarins verður gróðursett birki og gróðursetningarnar hafðar gisnar til að mýkja ásýndina.

Náttúrufræðistofnun Íslands vísar í framkvæmdalýsingu að ráðgert sé að við jarðvinnu á frjósamasta hluta landsins verði notað s.k.TTS herfi. Í framkvæmdalýsingu segir að TTS herfir geri grunnar rásir sem loki sér á einu til tveimur árum. Náttúrufræðistofnun bendir á að það komi ekki heim og saman við heimildir sem stofnunin hefur undir höndum um notkun aðferðarinnar en

Þar er m.a. rætt um að jarðvinna með slíku herfi skilji eftir sig ljótar rákir í landslagið sem séu sýnilegar í nokkur ár.

Tegundarval og gróðurfar

Fram kemur að grunnkortlagningu svæðisins sé ekki lokið af hálfu Skógræktarinnar. Við grunnkortlagningu verður gengið um svæðið og það kortlagt með tilliti til gróðurfars og þá fyrst fæst nákvæmt yfirlit yfir gróðurfar svæðisins. Vistgerðaflokkun Náttúrufræðistofnunar er hins vegar notuð sem viðmið í þessari greinargerð. Innan skógræktarsvæðisins eru nokkur smærri mýrlendisvæði, eða sem nemur um 3,6 ha innan skógræktarsvæðisins. Vistgerðir á svæðinu eru fjölbreyttar, en skv. greinargerð eru á svæðinu fyrst og fremst mólendisvistgerðir og graslendisvistgerðir. Þar af er língresis- og vingulsvist þeirra umfangsmest en vistgerðin hefur hátt verndargildi og er á lista Bernarsamningsins yfir vistgerðir sem þarfnast verndar.

Í umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands kemur fram að lýsa megi framkvæmdasvæðinu almennt sem vel grónu landi. Nokkur fjölbreytni er í vistgerðum innan svæðisins þar sem ýmsar mólendisvistgerðir og moslendi er þar að finna í bland við graslendi og smáa mýrabletti. Nokkrar vistgerðir innan svæðisins hafa hátt til mjög hátt verndargildi hérlendis og njóta verndar samkvæmt Bernarsamningi. Língresis- og vingulsvist er umfangsmesta vistgerðin á þessu svæði.

Náttúrufræðistofnun Íslands bendir á að ýmsar trjátegundir sem notaðar eru í skógrækt hafa sýnt að þær geta dreift sér í íslenskri náttúru, s.s. ösp, lerki og ekki síst stafafura. Því er áhrifasvæðið væntanlega mun stærra en sjálft skógræktarsvæðið. Ráðgert er að gróðursetja furu þ.e. stafafuru í skógræktarsvæðið en ekki er ólíklegt að hún dreifi sér út fyrir svæðið með sjálfssáningu. Stafafura er mikið notuð í skógrækt hér á landi en tegundin hefur alla burði til að vera ágeng tegund sé miðað við aðstæður hérlendis og hegðun hennar í öðrum löndum.

Náttúrufræðistofnun Íslands bendir á að í framkvæmdalýsingu segir að engra mótvægisáðgerða sé þörf vegna skógræktar í Fagranesi. Í framkvæmdalýsingu kemur engu að síður fram að votlendi á skógræktarsvæðinu verði afmarkað með nánari kortlagningu og ekki verði gróðursett í það. Hvernig þetta verður gert þarf að vera sýnilegt og vill Náttúrufræðistofnun leggja áherslu á að þessu verði framfylgt í framkvæmdaleyfi og/eða í samningum um skógræktina. Að mati stofnunarinnar á þetta bæði að eiga við um votlendi og aðrar vistgerðir með hátt verndargildi. Þannig að dregið verði úr neikvæðum áhrifum skógræktar á aðrar vistgerðir sem hafa hátt verndargildi innan framkvæmdasvæðis með því að minnka útplöntun í þær, s.s. í língresis- og vingulsvist.

Menningarminjar

Fram kemur að fornleifar hafi verið skráðar á jörðinni Fagranesi. Innan skógræktarsvæðisins eru þrjár skráðar minjar og verður þess gætt að ekki verði gróðursett nær þeim en 15 m.

Minjastofnun Íslands telur að fyrir liggi fullnægjandi upplýsingar um fornleifar á fyrirhuguðu skógræktarsvæði á jörðinni Fagranesi og að tilliti hafi verið tekið til þeirra við afmörkun skógræktarsvæðisins.

5 SKIPULAG OG LEYFI

Skipulagsstofnun telur að vinna þurfi að breytingu á Aðalskipulagi Hörgársveitar 2012-2024 vegna umfangs fyrirhugaðs skógræktarsvæðis.

Framkvæmdin er háð framkvæmdaleyfi Hörgársveitar skv. skipulagslögum og reglugerð um framkvæmdaleyfi.

6 NIÐURSTAÐA

Um er að ræða ræktun fjölmargra trjátegunda, alls um 143.000 plöntur í landi Fagraness í Öxnadal í Hörgárdal í 62 ha af 74 ha skógræktarsvæði og er framkvæmdatími áætlaður um 10 ár. Framkvæmdin er tilkynningarskyld til ákvörðunar um matsskyldu samkvæmt 6. gr. og lið 1.06 í 1. viðauka í lögum um mat á umhverfisáhrifum.

Eðli og staðsetning framkvæmdar

Við mat á því hvort tilkynningarskyld framkvæmd skuli háð umhverfismati skal taka mið af eðli framkvæmdar, svo sem stærð og umfangi hennar, samlegð með öðrum framkvæmdum og nýtingu náttúruauðlinda sbr. 1. tölul. 2. viðauka laga nr. 106/2000. Einnig skal taka mið af staðsetningu framkvæmdar, svo sem verndarákvæðum, einkum svæða sem njóta verndar skv. lögum um náttúruvernd. Einnig ber að líta til álagsþols náttúrunnar, einkum með tilliti til votlendissvæða og landslagsheilda sbr. 2 tölul. 2. viðauka laga nr. 106/2000.

Um er að ræða nokkuð umfangsmikla skógrækt sem nær yfir um 74 ha svæði. Gert er ráð fyrir fjölbreyttri tegundasamsetningu en til stendur að planta m.a. birki, lerkí, stafafuru, ösp og greni. Lögð verður áhersla á að láta skóginn falla vel að landslagi og verður það gert með því að láta línur í landslagi ráða útmörkum hans og milli tegunda innan skógarins. Fyrirhuguð skógrækt mun koma til með breyta gróðurfari og vistgerðum í landi Fagranes í Öxnadal. Ekki er ástæða til að ætla að núverandi vistgerðir á ræktunarsvæðinu séu sérstaklega viðkvæmar ef frá eru talin votlendissvæði. Við undirbúning skógræktaráætlunar verður framkvæmdasvæðið kortlagt með nákvæmari hætti og verður votlendi kortlagt sérstaklega en ekki er fyrirhugað að planta í þau svæði. Skipulagsstofnun telur að í framkvæmdaleyfi eigi að kveða á um kortlagningu votlendi og að ekki verði plantað innan þeirra svæða.

Að mati Skipulagsstofnunar felast helstu áhrif fyrirhugaðrar skógræktar í áhrifum á landslag í Öxnadal og staðbundið á yfirbragð dalsins. Stofnunin telur að með vandaðri verktilhögun og ábyrgu tegundarvali trjátegunda, megi draga úr áhrifum skógræktarinnar svo ólíklegt sé að áhrifin verði verulega neikvæð á ásynnd.

Náttúrufræðistofnun Íslands bendir á að ráðgert sé að gróðursetja stafafuru og að ekki sé ólíklegt að hún dreifi sér út fyrir afmarkað skógræktarsvæði með sjálfssáningu og hafi stafafura alla burði til að vera ágeng tegund sé miðað við aðstæður hérlendis. Náttúrufræðistofnun bendir jafnframt á að ekki er gert ráð fyrir vöktun á útbreiðslu framandi tegunda eða mótvægisáðgerðum þeim tengdum. Skipulagsstofnun telur tilefni til að í framkvæmdaleyfi verði kveðið á um vöktun á útbreiðslu erlendra tegunda og mótvægisáðgerðir vegna þeirra.

Náttúrufræðistofnun Íslands telur að skoða þurfi gaumgæfilega allar hugmyndir sem ganga gegn verndun þeirrar landslagsheildar sem stofnunin hefur lagt til að verði vernduð innan Öxnadals, sbr. verndargildi Hólahóla og Hóladals. Skipulagsstofnun tekur undir með Náttúrufræðistofnun og telur að í ljósi fjölda og umfangs áformaðra skógræktarsvæða í sveitarfélaginu sé tilefni sé til að Hörgársveit vinni að greiningu og flokkun landslags í sveitarfélaginu og móti heildstæða stefnu um skógrækt sem byggir á mati á tækifærum til skógræktar í sveitarfélaginu að teknu tilliti til landslagsverndar.

Gerð og eiginleikar hugsanlegra áhrifa framkvæmdar

Áhrif framkvæmdar ber að skoða í ljósi eiginleika hugsanlegra áhrifa einkum með tilliti til: umfangs, eðlis, styrks og fjölbreytileika áhrifa, hverjar líkur séu á áhrifum, samlegðaráhrifa með áhrifum annarra framkvæmda, möguleika á að draga úr áhrifum og afturkræfi sbr. 3. tölul. 2. viðauka laga nr. 106/2000.

Umhverfisáhrif skógræktar eru almennt fjölbætt. Skógrækt getur haft til jafns jákvæð eða neikvæð áhrif á s.s. ásynnd og landslagsheildir, gróðurfar, búsvæði fugla og annarra dýra, vatnabúskap og

jarðveg. Með hliðsjón af umfangi, eðli og staðsetningu er þó ekki líklegt að áhrif af skógrækt í landi Fagraness einu og sér á þessa umhverfispætti verði verulega neikvæð en ljóst er að staðbundið mun ásýnd svæðisins taka breytingum og þau áhrif verða ekki afturkræf. Varðandi möguleg samlegðaráhrif þá hefur verið bent á í umsögn Náttúrufræðistofnunar að meta þurfi samlegðaráhrif skógræktar og verndargildi náttúruminja heildstætt fyrir allt land/landbúnaðarland í Hörgársveit. Áfram verður þó þörf á að meta áhrif skógræktar fyrir hverja jörð fyrir sig en með bakgrunn í heildstæðu mati fyrir Hörgársveit. Aðeins þannig er hægt að tryggja sjálfbæra skógrækt, samanborið við ágenga skógrækt, í sátt við önnur sjónarmið þ.m.t. náttúruvernd. Þá hefur Hörgársveit í umsögn sinni bent á að þó að fyrirætlanir um skógrækt í landi Fagraness samrýmist markmiðum aðalskipulags sveitarfélagsins þá liggur fyrirhugað skógræktarsvæði á jörðinni að öðrum skógræktarsvæðum og er heildarumfang skógræktar á svæðinu komið langt umfram þá 200 ha sem eru til viðmiðunar varðandi tilkynningarskyldu til ákvörðunar um matsskyldu.

Skipulagsstofnun bendir á að skv. Norðurlandsskógaverkefninu er gert ráð fyrir skógrækt á 14 jörðum í Hörgársveit á samtals 835 ha svæði auk skógræktar á sex öðrum svæðum í Öxnadal og Hörgárdal sem hafa verið eða eru til meðferðar hjá Skipulagsstofnun. Um er að ræða alls um 1200 ha svæði þar sem áform eru um skógrækt með svipaða tegundasamsetningu. Gera má ráð fyrir því að ef verður af öllum þeim ræktunaráformum samhliða fyrirhugaðri skógræktun í landi Fagraness muni verða um talsverðar breytingar að ræða á ásýnd svæðisins á komandi árum og áratugum. Skipulagsstofnun telur í ljósi ofangreinds að tilefni sé til að samhliða breytingu á aðalskipulagi Hörgársveitar vegna skógræktar í landi Fagraness verði unnið heildstætt mat á áhrifum skógræktaráforma á tiltekna umhverfispætti s.s. ásýnd og landslag, gróður, landnotkun og verndarsvæði.

Ákvörðunarorð

Á grundvelli fyrirbyggjandi gagna er það niðurstaða Skipulagsstofnunar að fyrirhuguð framkvæmd sé ekki líkleg til að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif, sbr. þau viðmið sem tilgreind eru í 2. viðauka laga um mat á umhverfisáhrifum. Því skal framkvæmdin ekki háð mati á umhverfisáhrifum.

Samkvæmt 14. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum má kæra ákvörðunina til úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála. Kærufrestur er til 15. mars 2021.

Reykjavík, 5. febrúar 2021

Egill Þórarinnsson

Jón Smári Jónsson